

Okulöncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Ders Planı Modelleri

Pre-School Teacher Trainees' Lesson Plan Models

Gülşen Ünver
Gazi Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, Okulöncesi Eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamaları sırasında, gerçek yaşam koşullarında kullanabileceklerini düşündükleri bir ders planı modeli oluşturup oluşturamadıklarını ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada temel olarak doküman incelemesi kullanıldı. Veriler, öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması sırasında hazırladığı ders planları incelenerek ve açık uçlu soruları içeren bir anket uygulanarak toplandı. Toplanan veriler üzerinde, içerik analizi tekniği uygulandı. Çalışmanın sonuçları, öğretmen adaylarının çoğunun gerçek yaşam koşullarında kullanabileceği bir ders planı modeli oluşturamadığını gösterdi. Makalede, öğretmen adaylarının gerçek yaşam koşullarında kullanabilecekleri bir ders planı modeli oluşturmalarına ilişkin bazı önerilerde bulunmaktadır.
Anahtar Sözcükler : Öğretmen eğitimi, öğretmenlik uygulaması, ders planı modeli.

Abstract

The aim of this study is to find out whether pre-school teacher trainees can form, during their practicum, a lesson plan model which they think can be used in real life conditions. In this study, the document analysis method was adopted. Data were collected from examining the lesson plans designed by the teacher trainees during practicum. Furthermore, a questionnaire using open-ended questions was administered. A content analysis technique was used to assess the collected data. The results of the study indicated that the majority of the teacher trainees could not create a lesson plan model which can be used in real life conditions. This article also contains some suggestions for teacher trainees to produce an efficient lesson plan.

Key Words : Teacher education, practicum, lesson plan model.

Giriş

Eğitimi planlama çalışmaları, genellikle üç düzeyde ele alınır. Uzun süreli planlamada, bir yıl ya da yarıyıl için konular listesi hazırlanır. *Üniteyi planlamada*, bu geniş konu listeleri belirgin bir başlık ya da konu üzerinde odaklanarak birbirleriyle ilişkili derslere dönüştürülür. Son olarak *dersi planlarken*, bir gün için belirli etkinlikler üzerinde düşünülür (Kauchak ve Eggen, 1998, 74).

Dersi planlama, derse ilişkin ayrıntılı planlama çalışmalarından oluşur (Kauchak ve Eggen, 1998, 84). Demirel (2002, 18), ders planını "*Bir derste işlenecek*

konu ya da konular için öğretme-öğrenme etkinliklerinin tasarlanması" olarak tanımlamaktadır. Bir ders planı, dersin yapısını oluşturmak için yeterli olmalıdır. Bununla birlikte, gerektiğinde yapılabilecek değişiklikler için de esnek olmalıdır.

Ayrıca, ders planı alışveriş listesi gibi kısa notlar biçiminde olmamalıdır. Bir plan kitabında etkinlikleri kısaca tanımlamak da dersi planlamak için yeterli değildir. Daha uzun plan modelleri, deneyimsiz öğretmenlere temel bir yapı sunar. Öğretmenler, deneyim kazandıkça işlemlerin çoğunu kendiliğinden gerçekleştirebilir (Kauchak ve Eggen, 1998, 93).

Gagne ve Driscoll (1988), bir derste sırasıyla aşağıdaki etkinliklerin gerçekleştirildiğini ve dolayısıyla ders planının da bu etkinlikleri içermesini uygun görmektedir:

Araş. Gör. Gülşen Ünver, Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.

1. Dikkat çekme
2. Öğrenciye hedefi söyleme
3. Ön öğrenmeleri anımsatma
4. Uyarıcıları sunma
5. Öğrenmeye kılavuzluk etme
6. Edimi (performansı) ortaya çıkarma
7. Dönüt verme
8. Edimi (performansı) değerlendirme
9. Bellekte tutma ve geçiş yapmayı geliştirme.

Erginer (2000) ise, ders planını şu öğelere ayırmaktadır:

1. Dersi uygulama öncesi hazırlık çalışmaları
2. Dersin gerekçesi
3. Hedefler ve davranışlar
4. İçerik
5. Öğretimsel teknoloji
6. Öğretimsel strateji
7. Öğretim senaryosu (Eğitim durumları/işleniş)
8. Sınama
9. Dersin değerlendirilmesi (Otokontrol).

Jacobsen, Eggen ve Kauchak (1999, 97) de tek bir 'doğru' ders planı modeli olmadığını vurgulayarak ders planının şu yedi öğeyi içerebileceğini belirtmektedir: Ünite başlığı, hedefler, gerekçe, içerik, işlemler, araç-gereçler ve değerlendirme.

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan bölümün öğretmen adayları ile daha önceki yıllarda yapılan öğretmenlik uygulamaları sırasında öğretmen adaylarının "Öğretmen olduğumuzda da böyle uzun planlar hazırlayacak mıyız?", "Öğretmen olduğumuzda her gün plan yapacak mıyız?", "Şu anda çalışan öğretmenler bizim gibi plan yapıyorlar mı?" vb. soruları ile karşılaşıldı. Onların plan hazırlamaktan hoşnut olmadıklarını gösteren bu sorulara yanıt vermektan çok bu soruların ortaya çıkmamasına çalışıldı. Bu soruların nasıl önlenebileceği üzerinde düşünöldü. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamaları sırasında gerçek yaşamda kullanabileceklerini düşündükleri bir ders planı modeli oluşturmalarının bu sorunu çözmeye yardım edebileceğine karar verildi. Bu doğrultuda, araştırmada aşağıdaki problem tümcelerine yanıt bulunmaya çalışıldı:

1. Öğretmen adayları gerçek yaşamda kullanabilecekleri özgün bir ders planı modeli oluşturabiliyorlar mı?

2. Öğretmen adaylarının gerçek yaşamda kullanabilecekleri özgün bir ders planı modeli oluşturmalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmada temel olarak doküman incelemesi yöntemi uygulandı (Yıldırım ve Şimşek, 1999, 203). Bu yöntem çerçevesinde öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması boyunca hazırladıkları ders planları ve öğretim elemanın bu planlar ve planlarla ilgili yapılan çalışmalara ilişkin tuttuğu kayıtlar incelendi. Bunun yanında bu dokümanlardan elde edilen bulguları karşılaştırmak amacıyla anket çalışması yapıldı.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda, 1999-2000 eğitim yılı birinci yarıyılında öğretmenlik uygulaması yapan iki küme (13+14 = 27 kişi) öğretmen adayı oluşturdu. Örneklemdaki öğretmen adayları, araştırmacının 'Öğretmenlik Uygulaması' dersini okutmakla sorumlu olduğu kişilerdi. Bu iki kümeyi oluşturmak için araştırmacı tarafından hiçbir çalışma yapılmadı. Kümeler fakültenin ders programında belirlenmişti. Her bir kümede değişik şubedeki öğretmen adayları bulunmaktaydı. Araştırmanın problemi gereği, kümeler arasında hiçbir karşılaştırma yapılmayacağı için denk olup olmadıkları incelenmedi. Dolayısıyla araştırmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanıldı (Patton, 1987, 57).

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sırasında örneklemden bulunan iki küme ile haftanın ayrı gün ve saatlerinde çalışıldı. Bununla birlikte yapılan etkinlikler her iki küme için de aynıydı. Bu nedenle makalede bundan sonra iki kümeden tek bir küme olarak söz edilmektedir.

Eğitim yarıyılıının ilk haftasında öğretmen adayları ile birlikte uygulama okulunda okutmaktan sorumlu olacakları dersler belirlendi. Bu uygulama derslerindeki konulara ilişkin birer ders planı hazırlamaları istendi. Hazırladıkları planlar incelendiğinde Gagne'nin önerdiği plan modelini kullandıkları göröldü. Sonra öğretmen adaylarına öğretmenlik uygulaması süresince "kendilerinin gerçek yaşamda uygulayabileceklerini düşündükleri birer ders planı modeli geliştirebilecekleri"

söylendi. Bu çalışmayı "isteyip istemedikleri" soruldu. Kendilerinin plan modeli geliştirmelerinin onlar için daha yararlı olacağını düşündükleri, dolayısıyla bu yöntemi izlemeye gönüllü oldukları belirlendi.

Dört haftalık bir hazırlık aşamasından sonra her öğretmen adayı 6-7 hafta (haftada 2; 3; 4; 7 ders saati) olmak üzere öğretmenlik uygulaması yaptı. Hem hazırlık hem de uygulama aşamasında hazırladıkları ders planları her hafta öğretim elemanı (araştırmacı) tarafından incelendi. Bu planlara ilişkin hem yazılı hem de sözlü dönütler verildi. Öğretmen adayları planlarında üç özelliği gerçekleştirmeleri için öğretim elemanı tarafından yönlendirildi: (a) Davranışsal hedefler yazma, (b) Öğrenci-merkezli öğretme ve öğrenme etkinliklerini planlama ve (c) İlgi çekici öğretme-öğrenme araç ve gereçlerini kullanma. Bu yönlendirmeler yapılırken öğretmen adaylarının gerçek yaşamda kullanabilecekleri bir ders planı modeli oluşturmaları engellenmemeye çalışıldı. Daha çok planlardaki olumlu özelliklere ilişkin dönütler verildi. Olumsuz özellikler ise, '.... yapsan daha iyi olur' biçiminde belirtildi. Onlara bazen de öğretme-öğrenme etkinliği örnekleri verildi. Aynı zamanda öğretim elemanı incelediği ders planlarına ilişkin eleştirilerini içeren kayıtlar tuttu.

Bunun yanında öğretmenlik uygulaması boyunca öğretmen adayları ile haftalık toplantılar yapıldı. Öğretmen adayları bu toplantılardan birkaç saat önce planlarını öğretim elemanına verdi. Öğretim elemanı toplantı saatine kadar planları inceledi ve böylece zaman kazanılmış oldu. Ortalama olarak iki ders saati süren bu toplantılarda öğretmen adayları ders planlarındaki öğretim elemanı eleştirilerini gözden geçirerek öğretim elemanı ile bu eleştiriler üzerinde tartıştı; öğretim elemanı gerekli gördüğünde önerilerde bulundu. Ayrıca, küçük küme (3-4 kişilik) çalışmaları yapılarak öğretmen adaylarının birbirlerinin ders planlarını incelemeleri, dolayısıyla birbirlerinin planlarındaki olumlu özellikleri kendi planlarına uyarlamaları, olumsuz özelliklerin kendi planlarında bulunup bulunmadığını sorgulayarak varsa bu olumsuzlukları düzeltmeleri ve birbirlerine önerilerde bulunmaları sağlandı.

Öğretmen adayları eğitim yarıyılı boyunca hazırladıkları taslak ve düzeltilmiş ders planlarını içeren bir dosya düzenledi. Bu dosyaları öğretmen adayları yarıyıl sonunda öğretim elemanına teslim ettiler. Öğretim elemanı bu dosyalardaki taslak ve düzeltilmiş toplam 283 ders planını yapı ve içerik açısından inceledi.

İncelemeleri yaparken yarıyıl boyunca bu planlarda yapı ve içerik yönünden değişiklikler olup olmadığına, varsa hangi değişikliklerin yapıldığına baktı.

Ayrıca yarıyıl sonunda öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamaları boyunca gerçek yaşamda uygulayabileceklerini düşündükleri bir ders planı modeli oluşturma sürecinde yaşadıklarına ilişkin görüşlerini (2. problem) almak amacıyla açık uçlu dokuz sorudan oluşan bir anket uygulandı. Anketlerden 14'ü geri döndü.

Verilerin Çözümlemesi

Ders planları incelenirken gözlenen verileri özetlemek için Gagne'nin plan modeli dikkate alınarak hazırlanan bir ders planında bulunması gereken bölümler ve ders planı tarihlerini içeren bir çizelge oluşturuldu. Planlar incelenirken görülen değişiklikler bu çizelgelere kaydedildi. Sonra her öğretmen adayı için hazırlanan bu çizelgeler yeniden gözden geçirildi ve küme olarak değerlendirildi. Bulgulara ulaşılırken bu çizelgelerdeki veriler öğretim elemanının yarıyıl boyunca tuttuğu notlarla karşılaştırıldı.

Ankette elde edilen veriler üzerinde içerik çözümlemesi (analizi) yapıldı. Bu işlem için önce her anketteki yanıtlar nicelendi (coding). Sonra, bu nicelemeler sınıflandırıldı ve izlekler (temalar) belirlendi. Daha sonra, araştırma raporunu yazarken aynı nicelemeler ve izleklerin geçtiği anketler birlikte gözden geçirilerek bulgulara ulaşıldı (Patton, 1987: 149).

Bulgular

1. Öğretmen adayları gerçek yaşamda kullanabilecekleri özgün bir ders planı modeli oluşturabiliyorlar mı?

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması sürecinde yaptıkları ders planlarını inceleyerek oluşturulan Tablo 1'de ders planlarındaki yapısal değişiklikler, Tablo 2'de ise ders planlarının içeriğinde yapılan değişiklikler yer almaktadır.

Tablo 1'e göre ders planının biçimsel bölümünde değişiklik yapan öğretmen adayı sayısı oldukça azdır. Bu bölümde yalnızca alt başlıkları plandan çıkarma biçiminde değişiklik yapıldı. Öğretmen adaylarının, bu bölümde, en gereksiz alt başlık olarak 'Ana noktalar'ı gördüğü söylenebilir. Bu bölümü gereksiz görmelerinin nedeni hedef ve davranışların ana noktaları içerdiğini düşünmeleri olabilir.

Tablo 1.
Ders Planlarındaki Yapısal Değişiklikler (N=27)

Değişiklikler	PÇ (n)	ABB (n)	EYD (n)	EYBD (n)
Bölümler				
Biçimsel Bölüm				
- Okul	2			
- Ders	3			
- Ünite	1			
- Konu	3			
- Ana noktalar	7			
- Hedefler				
Giriş Bölümü		4		
- Dikkat çekme				
- Güdüleme				
- Gözden geçirme				
- Geçiş				
Geliştirme Bölümü				6
- Ara özet	20			
- Ara geçiş	20			
Sonuç Bölümü		6		
- Son özet	4		↑ 1	
- Tekrar güdüleme	2		↓ 1	
- Kapanış			↓ 1	
Değerlendirme				
PÇ : Plandan Çıkarma				
ABB : Alt Başlıkları Birleştirme				
EYD : Etkinliklerin Yerini Değiştirme				
EYBD : Etkinliklerin Yazım Biçimini Değiştirme				

Tablo 1'den giriş bölümünde yapılan değişikliklerin alt başlıkları birleştirme biçiminde olduğu anlaşılmaktadır. Dört öğretmen adayınca gerçekleştirilen bu değişikliğin dikkat çekme, güdüleme, gözden geçirme ve geçiş etkinliklerini anlamlı bir bütün olarak planlamayı sağladığı görüldü. Bununla birlikte, gözden geçirme ve geçiş etkinliklerinin alt başlık olarak yazılmadığı halde geliştirme ya da güdüleme alt başlıkları altında planlandığı da oldu.

Tablo 1'de öğretmen adaylarının ders planının yapısında en çok yaptıkları değişikliğin geliştirme bölümünde ara özet ve ara geçiş alt başlıklarını çıkarmak olduğu görülmektedir. 20 öğretmen adayının bu de-

ğişikliği yapması, planda ara özetlerle gereksiz yinelemelerin yapıldığına ve ara geçişlerin planda olmasa da aslında uygulamada gerçekleştirileceğine inanmalarına bağlanabilir. Çünkü, öğretmen adaylarına haftalık toplantılarda bu değişikliği yapma nedenleri sorulduğunda bu sonucu doğuran yanıtlar alındı. Ayrıca, anketlerde de bu yorumu destekleyici görüşler sunuldu.

Geliştirme bölümünde yapılan bir değişiklik de etkinliklerin yazım biçiminin ayrılaştırılmasıdır. Öğretmen ve öğrenci etkinlikleri "sorular" ve "yanıtlar" adlarıyla iki sütun biçiminde değil, tek sütun biçiminde yazıldı. Ayrıca, öğrencilerin sorulara verecekleri yanıtların yazılması bırakılarak derste öğretmenlerin soracağı sorular alt alta yazılmaya başlandı.

Sonuç bölümünde ise, dört kişinin son özet, iki kişinin tekrar güdüleme alt başlıklarını plandan çıkardığı dikkati çekmektedir. Bu bölümde yapılan diğer bir değişiklik de son özet, tekrar güdüleme ve kapanış alt başlıklarının birleştirilerek sonuç bölümü başlığı altında planlanmasıdır.

Öğretmen adaylarının ankette belirttikleri, ders planında olması ve olmaması gereken bölümlere ilişkin görüşleri, bu tablodaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Çünkü, öğretmen adayları ders planında ana noktalar, güdüleme, gözden geçirme, geçiş, ara özet, ara geçiş, tekrar güdüleme ve son özet dışındaki bölümlerin bulunması gerektiği yönünde görüş bildirdi.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, ders planlarının içeriğinde en çok değişiklik yapılan özelliği "hedef ve davranış yazma"dır. Hedef yazma biçimini Bloomist'ten davranışsal hedef yazmaya doğru değiştiren öğretmen aday sayısı 14'tür. Altı kişinin bu değişikliği yapmaya gereksinimi olmadığı, Bloomist hedef ve davranış yazma ilkelerine uyduğu görüldü. Bu ilkeleri gerçekleştiremeyen altı kişinin ise, öğrencinin dersin sonunda kazanması beklenen davranışları kestirerek davranışsal hedefleri daha kolay yazabilecekleri sayıltısı (Kemp, Morrison ve Ross, 1998, 75) ile bu değişikliği yapmaları gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 2'ye göre öğretmen adaylarının yaklaşık yarısı (11 kişi) öğretmeni etkin kulan öğretme yöntemi ve tekniklerini bırakarak öğrenciyi etkin kulan yöntem ve teknikleri yeğledi. Bununla birlikte bu değişikliği yapması gerekirken yapmayan öğretmen aday sayısı da az değildir (8kişi). Öğretme-öğrenme yöntem ve teknik-

Tablo 2.
Ders Planlarının İçeriğinde Yapılan Değişiklikler (N = 27)

Değişiklik Yapılan Özellik	Değişikliğin Yönü		Değişikliği Yapan Öğretmen Adayı (n)	Değişikliği Yapması Gerekirken Yapmayan Öğretmen Adayı (n)	Değişikliği Yapma Gerekisini Olmayan Öğretmen Adayı (n)
Hedef ve davranış yazma	Bloomist	→ Davranışsal	14	6	6
Öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerini seçme	Öğretmen etkin	→ Öğrenci etkin	11	8	7
	Soyut	→ Somut	4	2	20
Dersin süresini etkinliklere göre ayarlama	Kötü	→ İyi	1	2	23
Etkinlikleri açıklama	Kapalı	→ Açık	7	4	15
Ödev verme	Sıkıcı	→ İlginç	4	5	17
Değerlendirme tekniklerini seçme	Sıkıcı	→ İlginç	5	2	19

lerinin soyuttan somuta (gerçek yaşam ile ilişkili) doğru değiştirilmesine gereksinim göstermeyen öğretmen adayı sayısı çoğunlukta iken yalnızca dört kişi bu özellik açısından değişiklik gösterdi.

Tablo 2’de yedi kişinin öğretme-öğrenme ve değerlendirme etkinliklerini kapalıdan açık yazmaya doğru, bir kişinin dersin süresini etkinliklere göre ayarlama konusunda kötüden iyiye doğru değiştiği görülmektedir. Beş kişinin başlangıçta sıkıcı değerlendirme etkinliklerini seçerken daha sonra ilginç etkinliklere yöneldiği de tablodaki bulgular arasında yer almaktadır. Aynı zamanda, dört kişinin de sıkıcı ödevler vermektense ilginç ödevler vermeye doğru değiştiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğretmen adaylarının yarısından çoğunun öğretme-öğrenme ve değerlendirme etkinliklerini açıklama, dersin süresini etkinliklere göre ayarlama, ödev verme ve değerlendirme tekniklerini seçme özellikleri açısından değişiklik yapmaya gereksinime göstermemesi de önemli bir bulgudur.

Ders planı değerlendirme çizelgelerinin tümü incelendiğinde, yarıyıl başında hazırlanan ders planları ile yarıyıl sonunda hazırlanan ders planları arasında yapısal olarak çok fark olan öğretmen adayı sayısı 11, içerik açısından çok fark olan öğretmen adayı sayısı 12, iki yönden de az fark olan öğretmen adayı sayısı 2 iken; 10 öğretmen adayının ders planında yarıyıl başından

sonuna kadar kayda değer bir fark olmadığı sonucuna varıldı. Ders planlarını incelerken 18 kişinin öğretim clemasının uygun bulunduğu özellikleri sonraki planlarında aynı biçimde kullandığını da ayırtmaya varıldı. Ayrıca, dokuz kişinin ders planları üzerinde yoğun bir biçimde düşünülerek hazırlandığı, dört kişinin ise ders planları üzerinde yeterince düşünülmeden hazırlandığı belirlendi.

2. Öğretmen adaylarının gerçek yaşamda kullanabilecekleri özgün bir ders planı modeli oluşturmalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Anketteki ‘Eğitim yarıyılı başında yaptığımız ders planları ile yarıyıl sonunda yaptığımız ders planları arasında farklılıklar var mı?’ sorusuna yedi kişi ‘fark var’ yanıtını verirken, dört kişi ‘fark yok’ yanıtını verdi. Yarıyıl sonu ile başında hazırlanan ders planlarında fark olduğunu düşünen öğretmen adaylarının yarıyıl boyunca planlarında yaptıkları değişikliklere ilişkin görüşleri Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarına göre ders planlarında yaptıkları en büyük değişikliğin ‘davranışsal hedefler yazma’ olduğu görülmektedir. Dört kişi ders planlarında gereksiz gördüğü ayrıntıları çıkararak değişiklik yaptığını belirtti. Bu öğretmen adaylarının planda gereksiz gördüğü ayrıntılar, öğrencilerin sorulara vere-

Tablo 3.
Öğretmen Adaylarının Ders Planlarında Yaptıkları Değişikliklere İlişkin Görüşleri (N= 14)

Ders Planlarında Yapılan Değişiklikler	Değişik Yapan Öğretmen Adayı (n)
Davranışsal hedefler yazma	6
Değişik öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerini seçme	2
Değişik öğretme-öğrenme araç ve gereçlerini seçme	1
Etkinliklerin yazım biçimini değiştirme	1
Açık ve sade planlar hazırlama	2
Gereksiz görülen ayrıntıları plandan çıkarma	4

cekleri yanıtlar, ara özet, ara geçiş ve son özet alt başlıklarıydı. Öğrencilerin sorulara verecekleri yanıtları plana yazmayı gereksiz gören bir kişi bu görüşünü şöyle savunmaktadır:

Bize cevapları da planlara yazarak öğrettikleri için ben de öyle yapmaya çalışıyordum. Fakat isteyerek yapmıyordum. Çünkü çok zamanımı alıyordu ve gereğine inanmıyordum. Biz zaten ders içerisinde doğru cevaplarla da karşılaşılıyor, yanlış cevaplarla da.

Tablo 3'e göre, ikişer kişi ders planlarını daha açık ve yalın hazırlayıp değişik öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerini seçerek değişiklik yaptığını düşünmektedir.

Anketle öğretmen adaylarının ders planlarını değiştirmelerine ve geliştirmelerine katkıda bulunan etkenlere ilişkin görüşleri de alındı. Bu konudaki görüşler ders planlarının değiştirilmesinde en çok öğretim elemanının etkili olduğunu ortaya koydu. Ünver (2002) tarafından bu araştırmanın örneklemini oluşturan bölümün öğretmen adayları ile 2000-2001 eğitim yılı birinci yarısında yapılan çalışmada, öğrenci-merkezli planlama konusunda eğitim alan ile almayan öğretmen adaylarının öğrenci-merkezli planlama becerileri arasında anlamlı bir fark olduğu bulundu. Bu bulgu, öğretmen adaylarının ders planları üzerinde değişiklik yapmak için öğretim elemanı desteğine gereksinim duyduklarını kanıtlamaktadır.

Haftalık toplantıların özellikle bu toplantılarda yapılan küçük küme çalışmalarının da onları bu konuda

desteklediği anlaşıldı. Öğretmen adayları arkadaşlarını bu toplantılarda dinleyerek ve öğretmenlik uygulaması sırasında gözleyerek de planlarında değişiklik yaptıklarını belirtti. Ayrıca, uygulama sayısı arttıkça, dolayısıyla hazırlanan ders planı sayısı arttıkça, ders planlarını daha rahat ve kısa sürede hazırladıklarını açıkladılar.

Bunun yanında öğretmen adaylarına ders planlarında yapı ve içerik yönünden değişiklik yapmama nedenleri de soruldu. Ders planlarında yapı ve içerik açısından değişiklik yapmadığını düşünen dört öğretmen adayının değişiklik yapmama gerekçeleri : (a) hazırladığı bölümleri gerekli görme, (b) kullandığı plan yapısını benimsemiş ve (c) bu yapıda plan hazırlamayı alışkanlık edinmiştir. Bu soru, ders planlarında çok az farklılık olduğu gözlemlendiği için, eğitim yarısının dördüncü haftasında da soruldu. O zaman verilen yanıtlar daha farklıydı:

- Ders planı hazırlamak için yeterli zaman bulamama,
- Ders planı hazırlama üzerinde yoğunlaşamama,
- Ders planı hazırlama konusunda yetersiz olduğunu hissetme,
- En iyi bildiği yöntemle hazırladığı planlarda bile çok eleştiri olması,
- Önkoşul derslerde öğrenilen bilgilerden ve edinilen becerilerden vazgeçememe.

Ankette son olarak öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması sürecinde hazırladıkları ders planı modelini gerçek yaşam koşullarında kullanıp kullanamayacaklarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Hazırladığı ders planı modelini gerçek yaşam koşullarında sekiz kişi kullanabileceğini, altı kişi ise kullanamayacağını düşünmektedir. Bu konuda olumlu düşünenler, düşüncelerini oluşturdukları ders planı modelinin aşağıdaki özelliklerine bağlamaktadır:

- Yapı olarak mantıklı bir çerçeveye sahip olma,
- Dersin akıcı, düzenli ve zevkli geçmesini sağlama,
- Kolay hazırlanabilir olma,
- Kısa sürede hazırlanabilir olma,
- Etkili öğretim yapma olanağı tanıma.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması sırasında oluşturduğu ders planı modelini gerçek yaşam koşullarında kullanamayacaklarını düşünmelerinin temel nedenleri ise, öğretmenlik yaparken aynı yarıyıldaki değişik türde dersi okutacak olmaları ve haftalık ders yüklerinin artacak olmasıdır. Bununla birlikte bu konuda

çok karamsar değiller. Onların bu konudaki görüşleri şöyle özetlenebilir:

Bizim hazırladığımız planlar zaman alıyor ve çok fazla ayrıntıyı içeriyor. Çok yüklü bir programım olursa bu kadar ayrıntılı planlar hazırlayamayacağımı sanıyorum. Çünkü, girdiğim her ders için ayrı plan yazmanın zaman kaybettireceğini düşünüyorum. Çok ayrıntılı bir şekilde yazmak yerine aklımda planlayıp giriş, gelişme ve değerlendirme bölümleri ile ilgili önemli noktaları not alabilirim... Biraz fedâkarlıkla ve planlı, programlı çalışıldığında uygulanabilir.

Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgular yeniden gözden geçirildiğinde ilk dikkati çeken, ders planlarının yapısında değişiklik yapan öğretmen adayı sayısının azlığıdır. Ders planlarının yapısında en çok yapılan değişiklik ise, ara özet ve ara geçiş alt başlıklarının plandan çıkarılmasıdır. Öğretmen adayları ders planının yapısını değiştirirken çoğunlukla gereksiz yinelemelere yol açtığını düşündükleri bölümleri ya da alt başlıkları çıkarmayı ve bir bölümde yer alan alt başlıkları birleştirmeyi yeğledi. Ayrıca, bu değişikliklerin ders planlarının etkililik düzeyini olumlu yönde etkilediği yargısına varıldı.

Ders planlarının içeriğinde en çok değişiklik yapılan özellikleri 'hedef ve davranış yazma' ve 'öğretme-öğrenme yöntem ve tekniklerini seçme' özellikleridir. Eğitim yarıyılı boyunca edinilen yaşantılardan, öğretmen adaylarının davranışsal hedef yazmada daha başarılı oldukları ve öğretim elemanınca değişik öğretim-öğrenme yöntem ve tekniklerinin kullanımına ilişkin bilgi ve örnekler sunulduca, bu konuda daha yeterli duruma geldikleri sonucuna varıldı. Bu sonuç, öğretmen adaylarının öğretim elemanına oldukça fazla bağımlı olduklarını göstermektedir. Başka bir deyişle, öğretmen adayları kendilerine uygun bir ders planı modeli oluşturmak için henüz yeterli bir altyapıya ve cesarete sahip değildir. Onlardan hizmet öncesi eğitimleri sırasında gerçek yaşam koşullarında kullanabilecekleri bir plan modeli oluşturmalarını beklemek yanlış gözükebilir. Ama öğretmenlik uygulamalarını gerçek yaşam koşullarında yaptıkları için az da olsa bu konuda deneyim kazanacakları, dolayısıyla kendilerinin benimsediği bir ders planı modeli oluşturmaya en azından çaba harcayabilecekleri düşünülmektedir. Bunun yanında bu

konuda özgür olmaları kendilerine daha çok güven duymalarını ve ders planı hazırlamada daha fazla sorumluluk almalarını sağlayabilir. Ayrıca, hizmet öncesinde gerçek yaşam koşullarında kullanabilecekleri bir ders planı modeli oluşturmaya yönlendirilen öğretmen adayları, bu konuda hizmet öncesinde başlattıkları düşünme sürecini ve çalışmalarını öğretmenlik yaparken de sürdürebilirler.

Öğretmen adaylarının ön öğrenmeleri gerçek yaşamda kullanabilecekleri bir ders planı modeli oluşturmalarını engellemektedir. Özellikle önkoşul derslerde yalnızca bir ders planı modelini öğrenmiş olmaları, plan modeli üzerinde değişiklik yapmalarına büyük bir engeldir.

Öğretmen adaylarının ders planı hazırlamak için yeterli zamanının olmaması ya da zamanlarını etkin şekilde kullanmayı bilmemeleri, onların ders planı üzerinde yapılabilecek değişikliklere ilişkin düşüncelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Hazırladığı ders planı modelini gerçek yaşam koşullarında kullanabileceğini düşünen öğretmen adayı sayısı sekiz iken, bu konuda olumsuz düşünen öğretmen adayı sayısı altıdır. Öğretmen adaylarının yaklaşık yarısının ders planı modelini gerçek yaşam koşullarında kullanamayacağını düşünmesinin temel nedenleri, öğretmenlik yaparken aynı yarıyılıda değişik türde dersleri okutacak olmaları ve haftalık ders yüklerinin yükselecek olmasıdır. Aslında, onlar bu kaygılarında haklıdır; çünkü bu araştırmada da onlardan gerçek yaşam koşullarında uygulayabilecekleri bir ders planı modeli oluşturmaları istenmesinin nedeni, öğretmenliğin ders saatleri dışındaki hazırlık çalışmalarını daha kılışsal (pratik) kılmaktır. Öğretmen adaylarının çoğu uzun ve ayrıntılı plan modelinden vazgeçemediği için bu endişeyi yaşamaları da doğal karşılanabilir.

Sonuç

Araştırmanın sonunda öğretmen adaylarının, ders planıyla ilgili önkoşul derslerde öğrendiklerinde pek de değişiklik yapamadıkları, yapılabilen değişikliklerin ise çoğunun öğretim elemanının yönlendirmesi ile oluştuğu ve öğretmen adayı kümesinin yaklaşık yarısının öğretmenlik uygulaması sürecinde hazırladığı ders planı modelini gerçek yaşamda kullanamayacağını düşündüğü görüldü.

Bu sonuçlar doğrultusunda uygulamaya dönük şu önerilerde bulunulabilir:

1. Öğretmen adaylarına yalnızca 'Öğretmenlik Uygulaması' dersinde değil, diğer önkoşul derslerde (Öğretimi Planlama ve Değerlendirme; Özel Öğretim Yöntemleri I ve II) de tek bir doğru ders planı modelinin olmadığı ve öğretmenin plan modelini temel öğeleri içerecek biçimde kendine göre yapılandırabileceği görüşü kazandırılmalıdır. Bunun yanı sıra, bu derslerde değişik ders planı modellerine ilişkin bilgi ve örnekler sunulmalı ve öğretmen adayları son sınıfa gelinceye kadar bu plan modellerinden bir ya da birkaçını benimsemeye yönlendirilmelidir.
2. Öğretmen adayları, ders planı hazırlamak için güdülendirilmelidir. Bunun yanında içsel güdülenme dışsal güdülenmeye göre daha etkili olduğu için öğretmen adayları, dersi planlamanın yararlarına inandırılmalı ve plan hazırlamaya istekli kılınmalıdır.
3. Milli Eğitim Bakanlığı da ders planlarını oluşturmada esneklik ilkesini benimsemelidir. Böylece, her öğretmenden aynı plan modeline göre hazırlanmış ders planları istenmesi yerine, bu planların içeriğinin işlenecek olan dersi yeterince yansıtıp yansıtmadığına özen gösterilmelidir.

Ayrıca, bu araştırmanın yöntem ve bulgularından yola çıkarak yapılabilecek diğer araştırmalara aşağıda örnekler verilmektedir:

1. Şu anda Milli Eğitim Bakanlığı okullarında çalışan öğretmenlerin kendilerine göre bir ders planı modeli oluşturup oluşturmadıklarını ortaya çıkarmak için bir durum çalışması (case study) yapılabilir.
2. Bu araştırmanın deseni şu anda öğretmenlik yapan kişilere de uygulanabilir. Dolayısıyla öğretmen adayları ile öğretmenler arasında bu konuda uygulama farklılıkları bulunabilir. Önerilen araştırmada öğretmenlerin hizmet yılı bir bağımsız değişken olarak ele alınabilir.

Özet olarak, planlanmış bir dersin planlanmamış bir derse göre daha düzenli ve verimli geçme olasılığı çok yüksektir (Demirel, 2002, 12). Öğretimi planlamada, özellikle dersi planlama aşamasında öğretmene büyük sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenlerin bu sorumlulukları yerine getirmek için yeterli bilgi ve beceriyle donatılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, öğretmenin dersi planlarken zevk alması da çok önemlidir. Bu nedenle, öğretmenlere kalıplaşmış, belirli bir ders planı modelini öğrenmeleri ve uygulamaları konusunda dayatmalarda bulunulmamalıdır. Tam tersine, öğretmenler ve öğretmen adayları, gerçek yaşam koşullarında kullanabilecekleri ders planı modelini seçme, uygulama ve bu model üzerinde değişiklikler yapmaya güdülenmelidir. Öğretmen eğitimcileri, yöneticiler, program geliştirme uzmanları gibi öğretmenlere dersi planlaması konusunda yardımcı olabilecek uzmanların her zaman onların yanında bulunamayacağı unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ergincer, E. (2000). *Öğretimi planlama, uygulama ve değerlendirme*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Gagne, R.M. & Driscoll, M.P. (1988). *Essentials of learning for instruction*. (2nd Ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Jacobsen, D.A., Eggen, P. & Kauchak, D. (1999). *Methods for teaching promoting student learning*. (5th Ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Kemp, J.E., Morrison, G.R. & Ross, S.M. (1996). *Designing effective instruction*. (2nd Ed.) New Jersey: Prentice-Hall.
- Patton, M.Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. USA: Sage Publications.
- Ünver, G. (2002). *Öğretmen adaylarının öğrenci-merkezli öğretimi planlama, uygulama ve değerlendirme becerilerini geliştirme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Geliş	12 Haziran 2002
İnceleme	20 Eylül 2002
Kabul	15 Kasım 2002